№ 75 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 5 1888 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 5 № 75

ՏԱՍՆ ԵՒ ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 բուբլ, կէս տարվանը 6 բուբլ։
Առանձին համարները 7 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
Կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
Իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ՆԵՐԿԱՅ 1888 ԹԻԻՆ

„ՄՇԱԿ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Հրատարակվում է Թիֆլիսում, նոյն դիրքով և նոյն պրոգրամայով։ Մենք ստանում ենք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 բուբլի է, վեց ամսվանը 6 բուբլի։

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարօնսկայա և Բազարնայա փողոցների անկիւնում Թամամշեվի տանը)։

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція газеты «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից. Tifiis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Երկու ծայրայեղութիւն. Պ. Տէր-Ցակովբեանցի անձնասպանութիւնը. Նամակ Խարասու-Բազարից. Նամակ Մեղրիից. Նամակ Սուխումից. Նամակ Խրազրին. Ներքին լուրեր. — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Անցագրերի գործադրութիւնը Էլզաս-Լոթարինգիայում. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ԲՕՐՍԱ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿՈՒ ԾԱՅՐԱՅԵՂՈՒԹԻՒՆ

Կար ժամանակ, և այն ոչ սորանից շատ առաջ, երբ ուսումը մեր մանուկների համար տաժանակիր աշխատանք էր, իսկ ուսուցիչը՝ դահիճ։ Այժմ էլ, ի հարկէ, քիչ չեն այն անկիւնները, ուր մանկանց ուսման գործը գտնվում է դեռ այդ տխուր շրջանում։ Սաղմոս, աւետարան, ժամագիրք և այլ այսպիսի գրաբար գրքեր սովորելու համար պահանջվում է մեծ համբերութիւն և չափազանց մեծ աշխատութիւն, և դրանք երեխաների համար կատարեալ տանջանք էին դառնում։ Իսկ ուսուցիչը իր ապտակներով, քանոնի հարուածներով, «փալախկայով» և այլ դժոխային պատիժներով հոգեհանի դեր էր կատարում։ Աւելի մօտիկ ժամանակներում ոչ պակաս տանջանք էին պատճառում խեղճ երեխաներին նոյն իսկ նպատակայարմար դասագրքերը տգէտ և անարժան ուսուցիչների ձեռքում։ Այժմ էլ ուսումնարանական գործում նկատվում է մի ուրիշ ուղղութիւն, որը որպէս ծայրայեղութիւն, նոյնքան պարսաւելի է, որքան և առաջինը։ Առաջ երեխան գործ էր դնում անհամեմատ երկար ժամանակ և աւելի մեծ աշխատութիւն դասերը պատրաստելու համար, որից ոչինչ օգուտ չէր ստանում, բացի հոգեկան ընդունակութիւնների թուլութիւնից և բթութիւնից, իսկ այժմ գործ է դնում շատ քիչ ժամանակ և սովորում է այն, ինչ նորան հասկանալի է և բաւականութիւն է պատճառում։ Միայն այս պայմանը արդէն մեծ դիւրութիւն է տալիս ուսանելի առարկաների իւրացմանը և հետաքրքիր է դարձնում նրանց երեխաների համար։—Սա մի օգտաւէտ և համակրելի առաջադիմութիւն է մեր մանկավարժական աշխարհում։ Մի բան, որը այժմ շարունակում է վնասել երեխաներին՝ այդ ուսուցիչների դասաւանդութիւնը և նոցա դէպի աշակերտներն ունեցած յարաբերութիւնն է։ Առաջ ուսումը, ինչպէս ասեցինք, տաժանակիր աշխատանք էր, իսկ այժմ նա բուն մտքով մասխարութիւն է դարձել մեր իբր թէ «նոր ուղղութեամբ» ոգեւորված մանկավարժների ձեռքում։ Այդ նոր մանկավարժները, լսած լինելով, որ մանկավարժութեան նորագոյն խօսքն է՝ դիւրացնել և աշակերտի հասկացողութեանը ու նրա ընդունակութեանը յարմարեցնել թէ աւանդելի առարկաները և թէ դասաւանդութեան եղանակները,—մոռանում են միայն աշակերտներին չը դժուարացնելու և նոցա կարելին չափ զուարճացնելու վրա, մոռացած լինելով իրանց անմիջական պարտաւորութիւնը՝ կրթել և ուսում տալ մանուկներին։— Այսպիսով նրանք դարձրել են ուսումնարանը զուարճութեան վայր, իսկ ուսումը՝ զուարճալիք։ Մանկավարժական օրէնքների այս տեսակ թիւր հասկացողութեան հետևանքն այն է, որ աշակերտները ոչինչ հիմնաւոր բան դուրս չեն տանում ուսումնարանից և ստացածն էլ, իբրև զուարճալիք ստացած լինելով, առանց մի որ և է աշխատանք կամ կամքի ոյժ գործադրելու, զրկվում են լուրջ աշխատելու ընդունակութիւնից և սովորում են ամեն բանի վրա թեթև աչքով նայել։ Հիմնաւոր կրթութիւնից զուրկ, աշխատութիւնից փախչող, թեթև հայեացքներով և վայր ի վերոյ ամեն բան դատող ու քննող պատանիների այժմ դժուար չէ պատահել թէ մեր ուսումնարաններում և թէ ուսումնաւարտների մէջ։ Դա հետևանք է մեր quasi մանկավարժների դասաւանդութեան մէջ տիրող թիւր ուղղութեան։ Ուսուցիչների յարաբերութիւնը դէպի աշակերտները ունի նոյնպէս մի դաստիարակչական սխալ, որը ծնեցնում է բարոյական վնաս, ազդելով մանուկների բարք ու վարքի վրա։ «Ուսուցիչների վերաբերութիւնը դէպի աշակերտները պիտի լինի պարզ և ոչ լարված», ասում է մանկավարժութիւնը։ Այս մանկավարժական տարրական դրութիւնն էլ մեր նորագոյն մանկավարժները այսպէս են հասկացել. աշակերտի հետ կարելի է ամեն տեսակ հանաք անել, երես տալ, կարելի է ամեն բանի վրա խօսել, ամեն բան յայտնել, մինչև անգամ նրա հետ մասխարութիւններ անել և այլն։ Սորա հետևանքն են այն երես առած, պարկեշտութիւնից և համեստութիւնից զուրկ, և ոչ մի կարգ չը հասկացող բաշիբոզուկները, որոնց կարող էք տեսնել մեր ուսումնարաններից շատերում։ Ինչ յարգանք կարող է ունենալ աշակերտը դէպի իր ուսուցիչը այս դէպքում։ Իսկ աշակերտից չը յարգված ուսուցիչը զերօի նշանակութիւն է ստանում աշակերտի աչքում և պարզ է, որ նա (աշակերտը) աշխատում է նստել ուսուցչի գլխին և նստում էլ է։

Թէ զուարճութեան հասցրած դասաւանդութիւնը և թէ ուսուցիչների թեթև ու անկշիռ վարվողութիւնը աշակերտների հետ՝ հասկանալի է, որ կը տան մեզ մտաւոր պաշարից զուրկ, լուրջ աշխատանքից փախչող և բարոյապէս թոյլ սերունդ։ Երանի թէ մեր մանկավարժները շուտով հասկանային իրանց կորստաբեր ուղղութիւնը և աւելի լրջօրէն նայէին իրանց ստանձնած գործին։ Թող նրանք միշտ աչքի առջև ունենան, որ ուսումը խաղ չէ, իսկ ուսանելը՝ զուարճանալ չէ։ Այո, ուսումը խաղ չէ, ուսումը աշխատանք է և, ինչպէս ամեն աշխատանք, պահանջում է լուրջ վերաբերութիւն դէպի ինքը։ Թող ցոյց տան աշակերտին, որ ուսանելը աշխատանք է, և լուրջ աշխատանք. թող զարգացնեն նորա՝ մէջ նրա աշխատելու ընդունակութիւնը և ոչ նրա զուարճասիրութիւնը։

Ռ. Թ.

Պ. ՏԷՐ-ՑԱԿՈՎԲԵԱՆՑԻ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ.

«Մշակի» անցեալ համարներից մէկի մէջ մենք յայտնեցինք, որ նորերումս Ֆրանսիայի Բուլօն քաղաքում վախճանվեց Նիկողայոս Տէր-Ցակովբեան, որ մի ժամանակ Թիֆլիսում ունէր մասնաւոր գիշերօթիկ դպրոց։ Հանգուցեալի մահուան մասին զանազան լուրեր էին տարածվել քաղաքումս։ Այժմ Ֆրանսիայից ստացված թերթերից երևում է, որ Տէր-Ցակովբեան ինքնասպանութիւն է գործել, նախապէս սպանելով իր եղբօր 4 տարեկան աղջկան, որին նա իր հետ տարել էր Ֆրանսիա բժշկելու համար։ Ահա ինչպէս է նկարագրում այս թշուառ եղելութիւնը ֆրանսիական «Le Petit Journal» լրագիրը։

«Ֆրանսիայի Պա-դը-Կալէ նահանգում գտնվում է մի անմնչան աւան Պօրտել անունով, ուր նորերումս կատարվեց մի դաղտնախորհուրդ ինքնասպանութիւն։

Սպանութեան գործողն է ոմն Ագօ, որի ցոցմունքները իր ծագման մասին տակաւին չեն պարզաբանված. սպանութեան զոհն է մի չատ գեղեցիկ փոքրիկ աղջիկ, դէմքի եբրայական խիստ աչքի զարնող գծագրութեամբ։

Այդ փոքրիկ աղջիկը, ինչպէս երևում է, սպանված է գնդակի հարուածով ատրճանակից, որ ուղղված է եղել գլխին ետևի կողմից։

Սպանութիւնից յետոյ, Ագօն ինքնասպանութիւն է գործել, ուղղելով դէպի բերանը ատրճանակի գնդակը, որ դուրս է եկել քունքից։

Նայելով աղջկայ դիակի արտաքին տեսքին—աչքերը փակ, դէմքի արտայայտութիւնը հանգիստ, ձեռները կրծքին խաչաձև ծալած, և եթէ բարձի վրա չը լինէր արիւնի լայն բիծը, կարելի էր կարծել, որ թշուառը քնած է։

Սպանիչն իր զոհին դրել է գետնի վրա, սփռելով նրա տակ ծալած սաւանը, ծածկել է նրան փոքրիկ կապտագոյն թիկնոցով, և այս դիադարը նա շրջապատել է ծաղիկներով։

Ինքն Ագօն ձգուած՝ լողում էր արիւնի մէջ, աջ ուսի վրա պառկած և ոտները խաչաձև ծալած։ Նա հագած ունէր սև սիւրտիւկ»։

Նոյն ֆրանսիական լրագիրն իր հետևեալ համարներից մէկում հաղորդում է հետևեալ մանրամասնութիւնները։

«Ագօ, այս սարսափելի անունը, հարկաւ, պիտի ապշեցրած լինի մեր ընթերցողներին, երբ, չորս օրից սրանից առաջ, մենք հաղորդեցինք Բուլօնի մօտ Պօրտելում պատահած այն դաղտնախորհուրդ դրամայի մասին, որի հերոսն եղել է նոյն այդ Ագօն։

Այդ Ագօն, սպանելով փոքրիկ աղջկան, սպանել է և ինքն իրան։ Սպանութիւնն և ինքնասպանութիւնը կատարվել են ամենադաղտնի հանգամանքներում։ Քննութիւնը, ի հարկէ, պիտի դադարի սպանողի մահվան պատճառով, ուրեմն կարելի է կարծել, որ գործը կը ծածկվի անյայտութեան մառախուղով։ Այն ինչ՝ եթէ այդ գործում մի յանցաւոր չը կայ, որը պատժվէր, այսու ամենայնիւ, խիստ հետաքրքրելի է պատմել նրա հիմքը։

Փոքրիկ աղջիկը սպանված է, բայց շատ կարելի է, նա մի տեղ ունէ մայր, որը ողբում է նրա մահը և որը չունէ անգամ միակ մխիթարութիւն, այն է—իր դստեր գերեզմանի վրա դնել ծաղիկների մի փունջ։

Ծաղիկների փունջ... Մարդասպանը ինքն իր զոհի դիակը զարդարել է ծաղիկներով, վերաբերվելով դէպի նա նոյն իսկ սպանութիւնից յետոյ այն քնքշութեամբ, որ ուշադրութիւն է դարձրել իր վրա դեռ Բուլօնի հիւրանոցում, ուր Ագօն ապրել է մինչև Պօրտել տեղափոխվելը։

Մայիսի 26-ին (յունիսի 7-ին), մօտ ժամի 3-ին կէսօրից յետոյ, Ագօն գալիս է Hôtel de Commerce փոքրիկ աղջկայ հետ։ Նոյն օրն առաւօտեան 11 ժամին նա փարիզից դուրս է ուղևորվում։ Ագօն իրան պահում էր տարօրինակ կերպով և մի ամբողջ քառորդ ժամ, յուզված, շրջում էր հիւրանոցի դափում։ Վերջապէս, նա վճռում է վարձել մի սենեակ. նրան առաջարկում են մի սենեակ մանկական անկողնակալով, բայց նա մերժում է։

Այն հինգ օրուայ ընթացքում, որ նա անցկացրել է Hôtel de Cemmerce հիւրանոցում, մեծ մասամբ, աշխատում էր իր ուղեկից փոքրիկ աղջկան զուարճացնել։ Այս նպատակով նա վարձում է մի երիտասարդ դայեակ, որի լոկ պարտաւորութիւնն է լինում աղջկայ հետ զբօսնելը։

Դայեակը նկատում է, որ աղջկայ մի ոտը թոյլ է և միւսից կարճ։ Աղջիկը, կարծում ենք, անգղիական հիւանդութիւն ունէր։ Ամենայն օր Ագօն զբօսնում էր երեխայի հետ քաղաքի շրջակայքում, ուր նա սովորաբար գնում էր կառքով, ժամանակ առ ժամանակ կանգնելով, որ երեխային միջոց տայ՝ խաղալու կամ մի բան ուտելու։

Հինգշաբթի օրը, մայիսի 31-ին (յունիսի 12-ին), Ագօն յայտնում է դայեակին, թէ ինքը պիտի անյայտաղ դուրս գնայ Փարիզից, և մօտ չորս ժամին նա, երեխային զարթեցնելով, նրա հետ միասին դուրս է գալիս հիւրանոցից։

Սորանից յետոյ, դայեակին հարց ու փորձ անելիս նա տուել է հետևեալ ուշադրութեան արժանի տեղեկութիւնները. նախ՝ Ագօյի իսկական անունն է Ցակովբեան. գոնէ, այս ազգանունով նա խնդրել էր ուղարկել իրան դայեակին։ Նոյնպէս և նոյն ազգանունով նա ուղարկում էր նամակներ Ռուսաստան, նոյն ազգանունը կրող մի անձնաւորութեան։ Ցայտնվել է նոյնպէս, որ երբ աղջիկը նրան անուանում էր Ագօ, վերջինը նրան տալիս էր քաղցրաւենիք։ Դայեակը ասել է և այն, որ երբ աղջիկը յիշում էր երբեմն իր մօր անունը անգլիերէն լեզուով, այն ժամանակ Ագօն պատասխանում էր նրան «nein» (չը կայ) գերմաներէն լեզուով։

Ագօն կամ Ցակովբեան—ասպետ էր մի քանի օտար չքաւորների, որ նա կրում էր կարմիր, դեղին, կապոյտ և սպիտակ ժապաւէններից շինած փնջիկի մէջ։

Ցակովբեանի վրա գտնվել է մի նշանաւոր գումար ոսկէ դրամի։

Նրա կօշիկներից մէկի վրա նկատել են հետևեալ գործարանական մակագիրը.

F. Germann. W. Warzavie, Senatorska № 24.

Շատ կարելի է, այս վերջին ցուցմունքը կօգնի պարզել Ագօի անձնաւորութիւնը»։

«Մենք իրաւացի էինք, շարունակում է նոյն ֆրանսիական լրագիրը իր յետագայ համարում, երբ յոյս յայտնեցինք, թէ կը պարզվի ճշմարտութիւնն այն գաղտնախորհուրդ դրամայի, որ մի քանի օր սրանից առաջ տեղի ունեցաւ Պօրտելում։

Ահա գործի մի քանի մանրամասներ, որ հաղորդում ենք մի լեհացի քահանայի ասածի համեմատ, որ ապրում է Փարիզի շրջակայքում։ Այս քահանան ապշել է, կարդալով այն մակագիրը, որ կարդացվել է մարդասպանի և ինքնասպանի կօշիկի վրա և որի մասին մենք յիշեցինք երէկ. Ֆ. Գերման.—Վ. Վարշավա, Սենատորսկայա, № 24։ Բանն այն է, որ Վարշավայում, նախ՝ ինչպէս երևաց, իսկապէս գոյութիւն ունէ Սենատորսկայա փողոցում № 24 խանութ կօշիկների, որ պատկանում է Գերմանին, երկրորդ, մեր պատուարժան հիւրը մտաբերում է, որ լեհական լրագիրներում, որ նա ստանում է պարբերապէս, մի ամիս սրանից առաջ, տպված է եղել տեղեկութիւն մի երբայեցի աղջկայ կղզիանան մասին։

Դժբաղդաբար, քահանայի մօտ ներկայումս չը կան այն համարները, որոնց մէջ մանրամասնօրէն հաղորդված է այս տեղեկութիւնը։

Միւս կողմից, մեր թղթակիցը Բուլօնից գրում է որ Ագօյի իսկական անունը պարզվել է—նա Տէր-Ցակովբեան է։

Տէր-Ցակովբեանն ուղարկել է երկու պատուիրած նամակներ Թիֆլիս։

Նրա մահից յետոյ այդ քաղաքից ստացվել են Տէր-Ցակովբեան անունով նամակներ և մի հեռագիր, որի մէջ հարցնում են. «Ի՞նչպէս է առողջութիւնը»։

Բուլօնի քննիչ ատեանը ներկայումս աշխատում է՝ ձեռք բերել ամենակարելի տեղեկութիւններ Տէր-Ցակովբեանի մասին։

ՆԱՄԱԿ ԽԱՐԱՍՈՒ-ԲԱԶԱՐԻՑ

Յունիսի 16-ին

Մայիսի 31-ին վերջացան հայ-կաթոլիկ երկսեռ դպրոցների հարցաքննութիւնները շատ գովելի կերպով, և տեսեցին հինգ օր, առաւօտ և երեկոյ. լսողներ և քննիչներ շատ բազմաթիւ էին այս տարի։ Տղայոց վարժատունը հիմնած է Հ. Մինաս Վ. Բժշկեան 1823 թվին և մինչև հիմա կը շարունակվի Խարասու-բազարի եկեղեցու Մխիթարեան վարդապետների ձեռքով։ Իսկ օրիորդաց վարժատունը հիմնեց Հ. Համազասպ Սափարեան 1887 թվին մի և նոյն եկեղեցու բակի մէջ առանձին հինգ սենեակներ նորոգել տալով, և սկսվեց վարժատունը նոյն թվի սեպտեմբերի 1-ին 24 օրիորդներով, որոնց դասախօսում են երկու ուսուցչուհիներ, ինքն Հ. Սափարեանց և իր օգնական քահանան՝ Հ. Անտոն Պետանեանց։ Սրանք յիրաւի գեղեցիկ հարցաքննութիւններ տուին հայերէն լեզուի, ռուսերէնի և ֆրանսերէնի, աշխարհագրութեան, հայոց պատմութեան, թուաբանութեան և սուրբ գրոց պատմութեան։ Յունիս ամսիս 5-ին սրանց պարգևաբաշխութեան հանդէս կատարվեցաւ վարժատան մեծ դահլիճի մէջ։ Սուրբ պատարագից վերջը հաւաքվեցաւ հայ-կաթոլիկների և ռուսների մեծ բազմութիւն, հրաւիրված էին նաև բազմաթիւ հայ-լուսաւորչականներից, բայց ցաւալի է, որ ոչ ոք չեկաւ հանդէսին։ Հանդէսն սկսվեց ճիշդ ժամը 11-ին ռուսաց ազգային օրհներգութեամբ և ապա օրիորդների և փոքր տղաների խումբը կցեց մի ազգային երգ, որից յետոյ տղաները և աղջիկները կարդացին համառօտ գրութիւններ հայերէն, ռուսերէն և ֆրանսերէն, բացատրելով գիտութեան օգտակարութիւնը և շնորհակալութիւն մատուցանելով իրանց աշխատողներին։ Այս ընթերցումներից վերջը, երգեցին պլանօի դաշնակցութեամբ չորս հինգ երգեր, և մէջ ընդ մէջ օրիորդները արտասանեցին գեղեցիկ ոտանաւորներ։ Երգերից յետոյ բոլոր աշակերտները և աշակերտուհիները կարգով շարվեցան, և Հ. Համազասպ Վ. Սափարեան համառօտ խրատ խօսեց տղաներին յարմար, յորդորելով նրանց որ ուսում սիրեն և իրանց ժամանակը լաւ անցկացնեն, որպէս զի օգտակար անձինք լինեն ազգին և մարդկութեան մէջ։ Եւ ապա ռուսերէնի վարժապետ և վարժուհին բացատրեցին աշակերտների և աշակերտուհիների սովրած ուսումները և առաջ կանչեցին այն աշակերտներին և աշակերտուհիներին, որոնք մըրցանակի արժանի էին, և տրվեցան նրանց ըստ կարգի և ըստ աստիճանի պարգևներ։

Առանձին սենեակի մէջ գեղեցիկ կերպով շարված էին նաև օրիորդների ձեռագործ աշխատանքներ, որ տարվայ ընթացքում բանած էին օրիորդ Մարիամ Սափարեանցի առաջնորդութեամբ. հարիւր կտոր ձեռագործ՝ հիանալի ճաշակով գործել էին։ Այս բոլոր ձեռագործ աշխատութիւնները վիճակահանութեան դրվեցան նոյն երեկոյ։ Առհասարակ ժողովրդեան խօսակցութեան նիւթ եղած է հայ-կաթոլիկ երկսեռ վարժարանի առաջադիմութիւնը և նրա կարգաւորութիւնը Հ. Սափարեանցի տեսչութեամբ։ Ցիրաւի հայ-կաթոլիկ ժողովուրդը երջանիկ կը սեպէ այսպիսի քաջ և բանիբուն առաջնորդ ունենալով, որը քիչ ժամանակի մէջ մեծ փոփոխութիւն և բարեկարգութիւն մտցրեց մեր ուսման գործի մէջ։

***

ՆԱՄԱԿ ՄԵԼՐԻՑ

Յունիսի 21-ին

Մեկանում բժժաքաղը վերջացել է. այս տարվայ հունձը համեմատաբար լաւ է։ Չը նայած եղանակների վատութեան, որը մեծ աղդեցութիւն ունի չերամի որդնի վրա, չը նայած թութի տերևի սաստիկ թանգութեան, գիւղացուն այս տարի դարձեալ մի արդիւնք հասցրեց չերամի որդը։ Մեր գիւղացիք հէնց որ գիւղատնտեսութեան մի ճիւղից մի տարի աջող արդիւնք են ստանում, տեսնում էք որ սկսում են տաք տաք չարունակել նոյն ճիւղի արդիւնաբերութիւնը, բայց մի թեթև վնասը կրկին սառեցնում է սրանց։ Վնասի պատճառը երբէք չէ հետաքրքրում նրանց։ Գիւղացիները ասում են՝ «Ատուած տուաւ այս տարի» և կամ հակառակը։ Գիտակցաբար ուսումնասիրել կարելիին չափ մի ճիւղ և պարապել նրանով՝ այդ չեն անում. ամեն բան անում են, սակայն ոչ մէկը կարդին և կանոնաւոր։ Վերցնենք չերամապահութիւնը։ Եթէ մեր գիւղացին չերամի որդնի պահպանելիս ուշադրութեան առնէր բնակարանի, օդի, կերակրի քանակութեան նշանակութիւնը և աղդեցութիւնը, սերմից որդը հանելու ամենապարզ եղանակն ու միջոցները, ասում եմ, եթէ այս մի քանի անհրաժեշտ բաների վրա գիտակցաբար ուշադրութիւն դարձնէր,—այն ժամանակ նա կունենար երկպատիկ արդիւնք ամենակարճ ժամանակամիջոցում։ Մեղրիում սերմը ծախում են գլխաւորապէս Ագուլիսի և Օրդուբաթի վաճառականները։ Մեծ մասամբ սերմը բաժանում են առանց փողի, այն պայմանով միայն, որ ստացված բժժոցը որոշեալ, ի հարկէ, պակաս գնով տան սերմատիրոջ. այս տարի բժժոցը ծախում էին սերմատիրոջ պուդը 15 ռուբլիով, իսկ իրանք սերմը գնել էին պուդը 18—20 ռուբլիով։

Այդ բաժանած սերմերից, որոնց ֆիրմաները յայտնի չեն լինում, ստացվում է միջին թուով մսխալին՝ 8—10—12 ֆունտ։ Ստացվում է երբեմն քիչ աւելի։ Բայց կային և այնպիսի սերմեր, որոնց ֆիրմաները յայտնի են։ Թիֆլիսի Գիւղատնտեսական ընկերութեան սերմը տուեց մսխալին $12^1/_2$ ֆունտ բժժոց. Ֆրանսիական «Deydier et Fils» ֆիրմայի սերմը տուեց մս. 15—16 ֆունտ բժժոց. Մաղել ֆիրմայի սերմը միջին թուով 14—16, Մէլիք-Շահնազարեանցի պատրաստած սերմը տուեց միջին թուով $8^1/_2$ ֆունտ բժժոց։ Այս տարվայ լաւ հունձից խրախուսվելով մեր գիւղացիք վճռել են չերամապահութեամբ գիտակցաբար պարապելու. տեսնենք։

Անձրևները և հեղեղները մեզ հանգստութիւն չեն տալիս. երկու ամիս լրանում է ինչ մեղանում անձրևային եղանակ է տիրում. կամուրջ և ճանապարհ չլինելուց, հեղեղից վնասված առուներ մաքրելուց՝ գիւղացիք կատարելապէս յոգնել են։ Ճարը կորած դիմում են սրբերին՝ մատաղ խոստանալով, որովհետև ամբոխի կարծիքով մեր մեղքիցն է, որ մենք պատժվում ենք, և դրանից ազատվելու միակ միջոցն է՝ մատաղը, պատարագը և թափորը,—ուրիշ ոչինչ։ Երկարատև անձրևից վնասված է և խաղողի բերքը, որի վրա կրկին «չօռ» կոչված փոշի է երևացել, որ չորացնում է պտուղները ու բամբակը, որի հիւանդութեան նշանները երևում են, և եթէ այսպէս շարունակվի՝ դժուար թէ եղած բերքն էլ մնայ ու արդիւնք տայ։

Ցորենի գինը բարձրանում է։ Նորը թէև հընձվում է, բայց կալսել անհնարին է անձրևի պատճառով։

***

ՆԱՄԱԿ ՍՈՒԽՈՒՄԻՑ

Յունիսի 26-ին

Ամսիս 22-ին և 23-ին եկած հեղեղից տուած վնասները այժմ երևում են։ Ամբողջ չորեքշաբթի օրը անձրևում էր, իսկ երեկոյեան սկսեց սաստիկ հեղեղ, որը շարունակվեց մինչև ուրբաթ առաւօտ։ Սուխումում հոսող Սուխումկա և Բէսլէտկա գետակները ափերից դուրս եկան և սկսեցին լցնել ծովափեայ փողոցներից շատերը ջրերով մի և նոյն ժամանակ սաստիկ քամիից ծովը սկսեց սաստիկ ալէկոծվել։ Այդ փոթորկի ժամանակ թիւրքերին պատկանող մէկ նաւակ ալիքները դուրս նետեցին ափը, մէկ ուրիշ նաւակ ջախջախվեց և նրա վրա գտնվող ութ նաւաստիները պէտք է ալիքներին զոհ դառնային, եթէ մի ուրիշ նաւակ չը հասնէր օգնութիւն և մարդիկ չը վերցնէր իր վրա։ Ծովեզրեայ մասը երկու տեղ սաստիկ վնասվեցաւ, աւելի ևս վնասվեցան Բէսլէտկա գետակի միւս ափի քաղաքամասերը և այդիները, շատ տներում ջուրը կիսով չափ լցվեց և եթէ բնակիչները շուտով չը դուրս գային, պէտք է զոհ դառնային հեղեղին։

Բէսլէտկայի վրա գտնվող երկաթեայ կամուրջի մէկ կողմը քանդվեց և այժմ կամուրջը քարշ է ընկել և նրա կէսը ջրի մէջ է գտնվում. անցնել մէկ ափից միւս ափը անկարելի է, հաղորդակցութիւնը այժմ նաւակներով է միայն կատարվում։ Փոքր կամուրջները, տներից շատերը և այգիների ու տների պատնէշները ջրի հոսանքից անհետացան։ Սիմը, որի վրա կապում էին շոգենաւերը՝ ծովը տարաւ, նոյնպէս պ. Բարկոլայի ջրաղացը և տունը ջրի մէջ էր և նա մօտ 2,000 ռուբլի վնաս կրեց։ Մինչև Մաջարկա ասած գետակը կամուրջներից ոչ մի հատ չը մնաց, իսկ Կիլասուր գետակի վրա ոչ մի կամուրջի հետք անգամ չը կայ։ Հացի ամբարի մօտ դուրս էին բերել մօտ 210 տոպրակ ալիւր, որպէս զի յանձնէին կառավարութեանը, մօտ 200 տոպրակ ալիւր ծովը տարաւ և միայն այսօր, վեց վերստ հեռաւորութեան վրա դէպի հիւսիս, գտնվել են վեց տոպրակ. մնացած ալիւրը և նաւի վրա գտնված ալիւրը ամբողջապէս թաց եղաւ։ Հացի ամբարը մինչև հիմքը հեղեղը քանդել էր և երկու տեղ, հարաւային և արևմտեան կողմերից, ահագին ճեղքեր է բաց արել։ Վառօդի ամբարը ևս վնասվեց այնպէս, որ վառօդը և պատրոնները տեղափոխեցին մի ուրիշ ապահով տեղ։ Աղիսի միակ գործարանը, որը պատկանում էր Պօղոս Ցլարեանցին, հիմնայատակ եղաւ, ամբողջ չինութիւնը և շատ տախտակներ ու փայտի չինութիւններ բոլորը ջուրը տարաւ։ Եդիպտացորենի (սիմինդրի) ոչ մի արտ չէ մնացել, բոլորը անհետացել է։ Միւս օրը, թէև քամին դադարեց, բայց հեղեղը և ալէկոծութիւնը շարունակվում էին, շատ նաւեր դուրս նետվեցան ափը և շատերը փշրվեցան հոսանքից և քարերից։

Ընդհանուր վնասը թէև դեռ ևս որոշ յայտնի չէ, բայց այժմ հաշւում են 500 հազար ռուբլուց աւելի։

Ինժէնէր Դալի ծառան հեղեղի ժամանակ կամենում էր իր տիրոջ ձին ազատել և անցկացնել Բեսլէտկա գետակով, բայց ինքն, քամբաղդաբար, կատաղի ալիքներին զոհ դարձաւ և մինչև օրս նրա դիակը չէ գտնվել։

Այժմ եղանակը վերականգնվեց. այսքան վնասներից յետոյ գեղեցիկ օրեր է անում և մինչև անդամ շոգ է։

Օտարական

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Բանանց, յունիսի 13-ին

Ցեղիս Թարգմանչաց անապատը կարող էր ամենահարուստ վանքերից մէկը համարվել, եթէ ունենար մէկ բանիմաց վանահայր, մէկ հսկող ձեռք։ Վանքի անտառները, վարելահողերը, խաղողի ու մրգի այգիները մեծ արդիւնք են տուել իր ժամանակին թէ անապատին և թէ գիւղին, բայց հիմա, անտէր մնացած, նրանք օրից օր ընկնում են և փչանում։ Խաղողի այգին և վանքին կից պտղատու ծառերը իսպառ ոչնչացած կարելի է համարել, իսկ անտառները ու վարելահողերը, մնալով անտէր, անկնտրոլ, մասամբ ընկել են արդէն վանքի ձեռքից։ Գիւղացիները ցաւով յիշում են Ստեփանոս վարդապետի օրերը, 40-ական, 50-ական թուականներում, երբ անապատը ունէր ցորենի սեփական չտեմարաններ, որոնք մորեխի ու երաշտի տարիները հայ էին մատակարարում համարեա թէ ամբողջ գիւղին։ Ինքն Ստեփաննոս հայր սուրբը եղել է մէկ անխոնջ մշակ, մէկ աշխատասէր երկրագործ. նրա օրով անապատը ունեցել է սեփական գոթան, հանդերձ եղներով ու գոմէշներով, իսկ այժմ միայն դատարկ չտեմարաններն ու կիսաւեր գոմերն են մնացել միայն։

Քեանդագիրմազ (գեղ չը մտնող) վարդապետի օրերովը (60—70-ական թուականներին) բանանցեցիք ստիպված չէին լինում շաբաթներով ու ամիսներով հեռանալ իրանց տներից ածխադործութեան համար. անապատի անտառը, շնորհով հայր սրբի հսկողութեան ու մտահոգութեան, լայն ասպարէզ էր բաց անում իր մէջ նրանց գործունէութեան համար։ Քեանդագիրմազը թէև խստակեաց կրօնաւոր էր, աշխարհատեաց աբեղայ էր, բայց մի և նոյն ժամանակը լաւ մտտես էր և հասկանում էր, թէ ինչ ծառայութիւն կարող է անել մեր ժամանակվայ անապատը ժողովրդին։ Ամբողջ 30 տարի Բանանցի անապատում ապրելով, նա մի անգամ դռնէ չը մտաւ գիւղը, որպէս զի կնոջ չը հանդիպի. իսկ վանքում ուխտաւորներ եղած ժամանակը նա ամբողջ օրերով կառանձնանար մէկ մութը քարանձաւում, որը այժմ կոչվում է «Ճգնաւորի խուց»։ Զրկվելով իր այդ վանահայրերից, անապատը հիմա բոլորովին քայքայվել է. խուցերը, մնտեսատունը, գոմերը ու եկեղեցուն կից խորանները մասամբ ճաքել ու փլվել են, իսկ շրջակայ կալերը ու կալատունները աւերակների մէկ կոյտ են ներկայացնում, ուրիշ ոչինչ։ Գիւղիս կօպիտ տաւարածներն էլ, օգուտ քաղելով անապատի այդ ողորմելի դրութիւնից, իրանց համար մէկ կէսօրատեղի են շինել նրա գեղեցիկ ծառաստանը, և այժմ կանաչազարդ մարգերը տաւարի աղբով են ծածկված, իսկ ծառերը մասամբ չորացած, մասամբ էլ կոտրած են։ Մի խօսքով եթէ մի քանի տարի էլ այսպէս չարունակվի, Բանանցի հռչակաւոր անապատի տեղ՝ տխուր աւերակներ կը մնան միայն։

***

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Сѣверный Кавказъ» լրագիրը հաղորդում է, որ այս ամառը Պեատիգօրսկում և կովկասեան մինեռալական ջրերի միւս բաժիններում այցելուների ամբողջ թիւը հասնում է 3,000 հոգու։

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ ներկայ ուսումնական տարվայ ընթացքում խարկովի անասնաբուժական դպրոցում հրէայ-ուսանողները ամենևին չեն ընդունվի։

Պ. Տիգրան Փիրումեան մեզ ինդրում է յայտնել, որ այս օրերս տպարանին է յանձնելու իր «Վասպուրականի պատկերների» ժողովածուի առաջին գրքոյկը, որ բաղկացած կը լինի մօտ երկու հարիւր երեսից և որի բաժանորդագինը կը լինի յիսուն կօպէկ։ Գիրքը լոյս կը տեսնի ներկայ օգոստոս ամսին և ոչ մի տեղ չի ուղարկվի ոչ մի բաժանորդագրական թերթ, այլ ցանկացողները կարող են դիմել՝ Թիֆլիսեցիք—կենտրոնական գրավաճառանոցը, օտարաքաղաքացիք—գրքի հեղինակին, Թիֆլիս, Ванкская ул.։ Բաժանորդագինը կարելի է ուղարկել նաև փոստային մարկաներով։ «Գործը դիւրացնելու համար, ասում է պ. Փիրումեանց, ես շատ ուրախ կը լինեմ, եթէ դաւառներում բարի մարդիկ յանձն առնեն իրանց յօժար կամքով ի մի ժողովել ինքնայորդոր կերպով ստորագրվել ցանկացողների վճարները և ուղարկել ինձ»։

Խմբագրութիւնս շնորհակալութեամբ ստացաւ Պետերբուրգում հրատարակված չորս նոր գրքոյկները՝ «Մենաքէմ Գամաղացու պատմութիւնը», «Վերջին դաս», «Ցրտին» և «Բուլղարների մասին» վերնագիրներով։ Այդ գրքոյկները միանգամայն բացառիկ երևոյթ են կազմում մեր հրատարակչական գործի մէջ։ Հրատարակիչները ամենակարճ ժամանակամիջոցում լոյս ընծայեցին 11 գրքոյկներ, որոնք մաքուր կերպով տպված են ընտիր թղթի վրա և ծախվում են շատ էժան՝ 2—5 կօպէկ։ Ի հարկէ, վերոյիշեալները չեն այդ գրքոյկների գլխաւոր արժանաւորութիւնները։ Ինչպէս երևում է, հրատարակիչները աշխատել են գրքոյկների լեզուն պարզ, հասկանալի և մատչելի դարձնել ընթերցողների համար։ Գրքոյկների բովանդակութիւնը ծառայում է մի որոշ ուղղութեան և հրատարակիչները աշխատել են մինչև այժմս այդ ուղղութիւնից չը շեղվել։ Ժողովուրդը, ինչպէս երևում է, գնահատում է ժրաջան հրատարակիչների ջանքը։ Գրքոյքները ամենաաջող կերպով տարածվում են Կովկասի բոլոր հայաբնակ քաղաքներում և գիւղերում, և մուտք են գործել Տաճկաստան և Պարսկաստան։ Մի տարվայ միջոցում առաջին հինգ հրատարակութիւնները, ինչպէս լսեցինք, տարածվել են 35 հազար օրինակներով։ Մեր ամենից ջերմ ցանկութիւնը կը լինէր, որ գործը նոյն աջողութեամբ առաջ ընթանար և ապագայում. բայց, ինչպէս երևում է, այդ ցանկութեան իրագործումը անսպասելի արգելքների է հանդիպելու։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՑԱԳՐԵՐԻ ԴՈՐԾԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԷԼԶԱՍ-ԼՕԹԱՐԻՆԳԻԱՑՈՒՄ

Յայտնի է արդէն, որ գերմանական կառավա-

բութեան կարգադրութեամբ Ֆրանսիայի սահմաններից Էլզաս-Լոթարինգիա մտնելու համար պէտք է անցագիր ունենալ։ Այդ նոր միջոցը, որ ձեռք առաւ Բերլինի կառավարութիւնը, ունի, ինչպէս յայտնի է, իր որոշ նպատակը, այն է, ազատ պահել Էլզաս-Լոթարինգիան Ֆրանսիայի յեղափոխականների և հայրենասէրների ազդեցութիւնից և ագիտացիայից։ Սակայն վերջին մանրամասնութիւնները ցոյց են տալիս, որ այդ անցագրերի գործածութիւնը, որի դէմ բուռն կերպով բողոքեց ոչ թէ միայն ֆրանսիական հասարակական կարծիքը և մամուլը, այլ և գերմանական անկախ լրագրութիւնը, ունի աւելի ծանր հետեւանքներ և անյարմարութիւններ, քան թէ կարելի էր ենթադրել, և որ ամենագլխաւորն է, դրանով գերմանական կառավարութիւնը միանգամայն չէ հասնում իր նախագծած նպատակին, այն է Էլզաս-Լոթարինգիան ֆրանսիական ագիտացիայից ազատ պահելու ցանկութեան։ Անցագրերի գործածութիւնը ամենակարճ միջոցում արդէն ահագին ազդեցութիւն ունեցաւ և մեծ արգելքներ դրեց հարևան նահանգների և Էլզաս-Լոթարինգիայի առևտրի ու արդիւնաբերութեան վրա։ Ֆրանսիայից Էլզաս-Լոթարինգիա գնացող ֆրանսիացին անցագիր պէտք է վերցնի Փարիզում, գերմանական դեսպանատնից։ Այդ գործողութիւնը, ինչպէս գրում են Փարիզից, տևում է 8—12 օր, և մինչև անգամ աւելի, այնպէս որ ենթադրութիւն կայ մինչև անգամ որ դեսպանատունը դիտմամբ յետաձգում է անցագրերի տալը։ Այդպիսով Եւրոպայի սրտի մէջ, որտեղ քաղաքակրթութեան շնորհած բարիքները միջոց են տալիս մարդուն մի քանի օրերի ընթացքում մի քանի հազար վերստեր անցնել, այժմ նոյն իսկ շատ կարևոր գործերի համար Էլզաս-Լոթարինգիա գընացողները ստիպված են շաբաթներով սպասել, ճիշտ այնպէս, ինչպէս հին ժամանակ սպասում էին ծովի քամու յայտնվելուն, որպէս զի կարողանան սկսել իրանց ճանապարհորդութիւնը.... Հակառակ դէպքում Գերմանիայի սահմանը անցնել անկարելի է։ Զը խօսելով նոյն իսկ այն բանի մասին, որ ամեն մի անցագրի ստանալը պահանջում է բաւական ծախս, մինչև 12 ֆրանկ, չէ կարելի մոռացութեան տալ, որ այդ արգելարելի միջոցը կարճ ժամանակում ստիպեց շատ ֆրանսիացիներին փակել իրանց առևտրական գրասենեակները, իրանց գործարանները, քանի որ այդ բոլորը ամենածանր ապաւորութիւն թողեց բոլոր առևտրականների և արդիւնաբերողների վրա։ Եւ այժմ, ինչպէս երևում է բոլոր տեղեկութիւններից, Ֆրանսիայից դէպի գերմանական սահմանը եկող երկաթուղու գնացքները համարեա դատարկ են, և այդ էլ այն տեղում, ուր կեանքը և առևտուրը եռում է եղել միշտ անսովոր կենդանութեամբ և այժմ....

Իսկ ֆրանսիական ագիտացիան, որի դէմ այդ նոր օրէնքով ուզում էր կուռել գերմանական կառավարութիւնը, շարունակվում է անարգել կերպով. անցագրերը անկարող եղան արգելք լինել ագիտացիային, և որոշ նպատակի համար, յայտնի ագիտացիայի համար Էլզաս-Լոթարինգիա եկող ֆրանսիացիները ոչինչ դժուարութիւն չեն կրում զոհել մի քանի օր, անցնել Բելգիայով կամ Շվեյցարիայով և այդ երկիրներից ազատ կերպով մտնում են Գերմանիա, անկասկած աւելի բուռն կերպարանք տալով իրանց պրոպագանդային, գրգռելով ժողովրդին այն նոր խստութիւնների դէմ բողոքելով, որ ձեռք է առել Բերլինի կառավարութիւնը։

Այդպիսով ուրեմն նոր օրէնքը ոչինչ արգելք չը դնելով ֆրանսիական պրոպագանդայի դէմ, չը հասնելով իր սկզբնական նպատակին, միմիայն խախտում է հարևան երկիրների տնտեսական-առևտրական յարաբերութիւնների կանոնաւոր ընթացքը, վնասելով դուցէ աւելի Գերմանիայի, քան թէ Ֆրանսիայի շահերին։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Մայրաքաղաքի լրագիրներին Բերլինից հեռագրում են, որ գերմանական Վիլհելմ II կայսրը յուլիսի 12-ին Պոտսդամից Բերլին կերթայ, որտեղ հանդիսաւոր ճաշ կը տրվի նրան, և ուր հրաւիրված կը լինեն բոլոր դեսպանները, իսկ աշնանը կայսրը Միլան կերթայ այցելելու իտալական Հումբերտ թագաւորին։

—«National Zeitung» լրագիրը խօսելով Պետերբուրգի և Բերլինի մէջ եղած յարաբերութիւնների մասին, նկատում է, որ ռուս-գերմանական բարեկամութիւնը ամենամեծ երջանկութիւն կը լինի Եւրոպայի համար։

—Լրագիրներին Լէյպցիգից հեռագրում են յունիսի 23-ին, որ պետական դաւաճանութեան մէջ մեղադրված Էլզասցի Դիտցի և նրա ընկերների գործը այս օրերս քննվում էր դատարանում։ Կայսերական պրոկուրորը առաջարկեց կայսերական դատարանին 14 տարվայ բանտարկութեանը դատապարտել Դիտցին, իսկ նրա կնոջը և Ապելին 8 տարով բանտարկել։ Դատավճիռը պէտք է երկուշաբթի կարդացվի։

—Լոնդոնից ստացված հեռագիրը հաղորդում է, որ երէկ վերջացաւ այնտեղ Օդոնէլի դատը «Times» լրագրի դէմ և որ երդուեալները լրագրի համար նպաստաւոր վճիռ կայացրին։ Դատը ըստ պատահի աւելի շուտ վերջացաւ, չը նայելով որ բազմաթիւ վկաներ կային։ Այդ դատը սկսեց Օդոնէլ «Times» լրագրի խմբագիր-հրատարակչի դէմ այն բանի համար, որ վերոյիշեալ լրագիրը «Պարնէլականութիւն և յանցանք» վերնագրով յօդուածներում հաստատում էր, որ իբր թէ Պարնէլ և նրա կողմնակիցները մասնակից էին Ֆէնիկս-Պարկում եղած սպանութեանը, դիտէին մարդասպանների մտադրութիւնը, յանցանքից յետոյ թաղցրին նրանց, և, վերջապէս, նպաստեցին նրանց արտասահման փախչելուն։ Օդոնէլ հինգ միլիոն րուբլ է պահանջում լրագրից։

—Եւրոպական լրագիրները հաղորդում են, որ անգլիական դեսպանը Կ. Պոլսում, սըր Ռայտ՝ Վիէննայի դեսպան է նշանակվում, իսկ Կ. Պոլսի դեսպան է նշանակվում սըր Պէյէտ։

—Թէհրանից հեռագրում են «Ռէյտերի գործակալութեանը», թէ Պարսկաստանի մէջ չլինված առաջին երկաթուղու պաշտօնական բացումը շուտով տեղի կունենայ։ Այդ գիծը տանում է Թէհրանից մինչև Շահ-Աբդիվ-Ազիմ և ունի ընդամենը 15 վերստ տարածութիւն։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանկֆուրտում լոյս տեսաւ մի լուրջ հետազօտութիւն պետութեան յարաբերութեան մասին եկեղեցու հետ «Staat und Kirche» վերնագրով։ Ասում են, որ այդ հետազօտութեան հեղինակը Վիկտորիա կայսրուհին է։

* * *

Շվեյցարական Կուար քաղաքում ապրող մի տակառագործ, որ նոյն հիւանդութիւնն ունէր, ինչ որ գերմանական հանգուցեալ Ֆրիդրիխ III կայսրը, կայսրից երկու օր ուշ մեռաւ։

* * *

Ֆրանսիացի գիտական հանգուցեալ Լարուսի (Larousse) Հանրագիտական բառարանի (Encyclopédie) շարունակութիւնը վերջերս լոյս տեսաւ։ Դա հանգուցեալի աշխատանքի երկրորդ «Աւելուածն» է (առաջինը հրատարակվեց 1878 թվին)։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՑԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 1 յուլիսի։ Հրատարակված է հետեւեալ Բարձրագոյն հրամանը. 1888 թվին զօրքը և նաւատորմը լրացնելու համար՝ կայսրութեան ամեն տեղերից կանչել 250,000 մարդիկ, որոնց թւում և նրանց, որոնք առաջիկայ զինուորակոչի ժամանակ կը ներկայացնեն զինուորական ծառայութիւնից ազատող նախկին ժամանակի զինուորական անդորրագիր։ Կովկասում կազմակերպվող զօրքերի համար Տէրէկի և Կուբանեան շրջանների ու Անդրկովկասեան ընիկ ազգաբնակութիւնից հաւաքել 2,600 մարդ, դրանց թւում 100 հոգի օսերից պէտք է ծառայութիւն մտնեն Տէրէկի կազակների զօրքում։ Յունիսի 27-ին և 28-ին Կայսերական «Царевна» նաւը կանգնած էր Ինգրուզունդում, Աբսի մօտ։ Այսօր վերադառնում է Պետերբուրգ ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրը։

ՍԻՄԲԻՐՍԿ, 1 յուլիսի։ Յունիսի 29-ին երեկոյեան այրվեց Դվօրցօվայա փողոցից մինչև Ստարի Վէնեց փողոցը գտնվող քաղաքամասը։ Այրվել են աւելի քան 200 տներ։

ՓԱՐԻԶ, 1 յուլիսի։ Երէկ արմատականները պատգամաւորների ժողովին ներկայացրին մի առաջարկութիւն՝ կաթոլիկ բոլոր կրօնական միաբանութիւնները փակելու մասին, որովհետև այդ միաբանութիւններից մէկը Սիտօի երկրագործական դպրոցում անբարոյական գործեր է կատարել։ Պատգամաւորների ժողովը 264 ձայների առաւելութեամբ ընդդէմ 219-ի ընդունեց այդ առաջարկութեան քննութեան անյետաձգելիութիւնը։ Երէկ Բուլանժէ պատգամաւորների ժողովին ներկայացրեց պատգամաւորների ժողովի լուծման առաջակութիւնը։ Նիստը շատ աղմկալի էր. Բուլանժէի հակառակ խօսում էին մինիստր նախագահ Ֆլօկէ և պատգամաւորների ժողովի նախագահ Մէլինը։ Վերջ ի վերջոյ, պատգամաւորների ժողովը, Մէլինի առաջարկութեամբ վրճռեց կարգի հրաւիրել Բուլանժէին. և յետաձգեց նիստը մինչև երկուշաբթի։ Լուր է տարածվել, որ Բուլանժէ մենամարտի է հրաւիրել Ֆլօկէին։

ԲԵՐԼԻՆ, 1 յուլիսի։ «Norddeutsche Allgemeine Zeitung» լրագիրը հաղորդում է, որ սերբիական կառավարութիւնը նորերս դիմեց պրուսական կառավարութեանը՝ խնդրելով նպաստել սերբիական տասերկուամեայ թագաժառանգին վերադարձնելու գործին։ Այդպիսի խնդիրը յարդված կը լինէր մինչև անգամ այն դէպքում, եթէ որ մասնաւոր անձն դիմէր. բայց ներկայ դէպքում, խօսքը ոչ միայն ծնողական իշխանութեան գործադրութեան մասին է, բայց և սերբիական թագաւորի ինքնակալական իրաւունքների մասին իր որդու և հպատակի վերաբերմամբ։ Պրուսական կառավարութիւնը առաջարկեց սերբիական թագուհուն՝ յանձնել թագաժառանգը թագաւորի լիազօրներին, թագուհին մերժեց և հակումն ցոյց տուեց ուժով դիմադրելու իշխանին հեռացնելու իւրաքանչիւր փորձին։ Ասում են, որ այդ նպատակով ծառաներին զէնքեր բաժանվեցան։ Թագաւորական կառավարութեանը ցանկալի չէ կարող լինել, որ իր հեղինակութիւնը չը ճանաչվի իր սեփական երկրում և որ իր վրա ընկնի սերբիական ընտանեկան երկպառակութեան ելքի պատասխանատուութիւնը Վիսբադէնում, պրուսական ոստիկանութեան օգնութեամբ։ Ի նկատի առնելով այս, ցանկալի կը լինէր, որ սերբիական թագուհին, եթէ նա մտադրութիւն ունի ընդդիմութիւն ցոյց տալ պրուսական բարձրագոյն իշխանութեանը, ընտրէր իր բնակութեան համար Գերմանիայից դուրս մի տեղ։

ԼՕՆԴՕՆ, 1 յուլիսի։ Լօրդերի ժողովը երէկ միաձայն և առանց վիճաբանութեան յայտնեց իր վստահութիւնը կառավարութեանը նրա իրլանդական քաղաքականութեան համար։

ՏՈՒԼՕՆ, 1 յուլիսի։ Ուղղիչ ոստիկանութեան դատարանը, հնգօրեայ քննութիւնից յետոյ, անմեղ ճանաչեց այն գինեվաճառին, որը դատի էր ենթարկված թունաւոր գինի և առողջութեան համար վնասակար նիւթեր պարունակող խմիչքներ ծախելու համար, և դատապարտեց նրան միայն անփոյթութեան համար 20 օրվայ բանտարկութեան և 100 ֆրանկ տուգանքի։

ՓԱՐԻԶ, 1 յուլիսի։ Այսօր առաւօտեան կայացած մենամարտի ժամանակ առաջին անգամ Բուլանժէ թեթև վէրք ստացաւ ձախ ոտում, իսկ Ֆլօկէի աջ ձեռքը վիրաւորվեցաւ. երկրորդ անգամ Ֆլօկէ շատ թեթև վէրք ստացաւ ձախ կողքում, իսկ Բուլանժէ ծանր վէրք ստացաւ վզում. հնչառութիւնը շատ դժուարացել է նրա մօտ, և հետեւանքները դեռ ևս որոշել չէ կարելի։

ՎԻՍԲԱԴԷՆ, 1 յուլիսի։ Սերբիական թագաժառանգը այսօր, 11 ժամին, յանձնվեցաւ ոստիկանութեան նախագահին։

ՎԻԷՆՆԱ, 1 յուլիսի։ Սերբիական թագաժառանգը առանձին գնացքով կը ժամանի այստեղ վաղը, և առանց կանգնելու, կը շարունակէ ճանապարհը դէպի Սերբիա. Նրան դիմաւորելու կերթայ Վիէննայի սերբիական դեսպանը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 2 յուլիսի։ Հրատարակված է պետական խորհրդի հետեւեալ կարծիքը։ Ցամաքային զօրքերում վիճակով ընկնողների համար ծառայութեան ընդհանուր ժամանակամիջոցը որոշվում է 18 տարի, որոնցից 5 տարի իսկական ծառայութեան մէջ պէտք է լինեն, իսկ 13 տարի պահեստում։ Առաջին կամ երկրորդ կարգի ուսումնարաններում աւարտողները, գիմնազիաների, բէալական ուսումնարանների վեց դասատուններ և կամ հոգևոր սեմինարիաների երկրորդ դասատուն աւարտողները իսկական ծառայութեան մէջ մնում են 2 տարի և պահեստի զօրքում 16 տարի։ Երրորդ կարգի ուսումնարաններում աւարտողները իսկական ծառայութեան մէջ մնում են 3 տարի և զօրքի պահեստում 15 տարի։ Տարրական կամ չորրորդ կարգի դպրոցների դասընթացքը աւարտելու մասին վկայական ունեցողները, ցամաքային զօրքերում նշանակվելու ժամանակ իսկական ծառայութեան մէջ մնում են չորս տարի և պահեստի զօրքում 14 տարի, իսկ նաւատորմում նշանակվելու ժամանակ, իսկական ծառայութեան մէջ մնում են 6 տարի, և պահեստի նաւատորմում—4 տարի։ Իսկական ծառայութիւնից խաղաղ ժամանակ ազատվում են և հաշվում են պահեստի զօրքում 18 տարով բժշկապետի կամ բժշկի աստիճան ունեցողները, անասնաբուժական դիտութիւնների մագիստրոսի կամ անասնաբոյժի աստիճան ունեցողները, կայսերական գեղարուեստների ակադէմիայի թոշակաւորները, որոնք թագաւորական հաշվով արտասահման են եղել ուղարկված, և որոնք դաս են տալիս 33 յօդուածի յաւելուածում յիշված ուսումնարաններում, և վերոյիշեալ յաւելուածում չը յիշված կառավարական ուսումնարաններում, պետական ծառայութեան մէջ հաշվող դաստիարակները և նրանց օգնականները և հոգևոր սեմինարիաների և ուսումնարանների վերակացուները։ Երէկ ճանապարհ ընկաւ դէպի Կիէվ ս. սինոդի դիւանատան կառավարիչ Սաբլէր՝ ռուսների մկրտութեան իննհարիւրամեակի տօնախմբութեանը ներկայ գտնվելու համար։ Երէկ Պետերբուրգի հաշտարար դատաւորների ժողովը վճռեց՝ անհետանք թողնել մի թէյավաճառի գանգատը, որին, իսկական թէյի փոխանակ կապօրեան թէյ ծախելու համար հաշտարար դատաւորը դատապարտել էր երեք շաբաթով բանտարկութեան և 20 ր. տուգանքի թէյն հետազօտելու համար։

ԲԵՐԼԻՆ, 2 յուլիսի։ Վիլհէլմ կայսրը ծովային համազգեստով երէկ ճանապարհ ընկաւ դէպի Կիլ։

ՎԻՍԲԱԴԷՆ, 2 յուլիսի։ Սերբիական թագաժառանգը երէկ կէսօրին ճանապարհ ընկաւ դէպի Բէլգրադ, իսկ երեկոյեան դէպի Վիէննա ուղղվեց Նատալիա թագուհին։ Երէկվայ հեռագրի մէջ 5,000 ր. տանող բաց թողված տոմսերը սրանք են՝ 7,712—16. 38—41։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 2 յուլիսի։ Թիֆլիսի կալուածական բանկի գրաւական թղթերն արժէն 98 ր. 25 կոպ., Քութայիսի կալուածական բանկի գրաւական թղթերն արժէն 98 ր., Թիֆլիսի քաղաքային կրէդիտական ընկերութեան օբլիգացիաները արժէն 82 ր. 50 կոպէկ։

ԿՐՕՆՇՏԱԴՏ, 2 յուլիսի։ Գերմանական նաւախումբը սպասվում է այստեղ յուլիսի 7-ին։

ԿԻԼ, 2 յուլիսի։ Գերմանական կայսրը ճանապարհ ընկաւ այստեղից «Հոհէնցօլերն» նաւով առաւօտեան 11 ժամին։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 3 յուլիսի։ «Гражданинъ» լրագիրը հաղորդում է, որ գերմանական կայսրի դիմաւորելուն կը մասնակցեն զինուորական ուսումնարանի և շատ ուրիշ նաւեր։ Այդ բոլոր նաւերը վաղը կը հաւաքվեն Կրոնշտատտեան նաւահանգիստում։ Կայսրի մօտ նշանակված են՝ գեներալ-ադիւտանտ Գլինկա-Մավրին, Նորին Մեծութեան սվիտայի գեներալ-մայոր իշխան Օրլիովով, և Ֆլիգել-ադիւտանտ կոմս Շուվալով։ Կայսր Վիլհէլմ կիջնանէ Պետերգոֆեան Մեծ պալատում։ Կարծում են, որ Վիլհէլմ կայսրը չորս օր կը մընայ Ռուսաստանում։

ՓԱՐԻԶ, 3 յուլիսի։ Ազգային տօնը սովորական ձևով անցաւ։ Հանրապետութեան նախագահ Կարնօի զօրահանդէս գնալու ժամանակ, «կեցցէ Կարնօ» աղաղակների հետ խառնվում էին կեցցէներ ի պատիւ Բուլանժէի։ Նախագահի զօրահանդիսից վերադառնալու ժամանակ, բուլանժեան ցոյցերն սկսվում էին կրկնվել. տեղի ունեցան մի քանի կալանաւորումներ։ Երեկոյեան քաղաքի տուած բանկետում Կարնօ մի ճառ արտասանեց, որի մէջ ապացուցանում էր հանրապետական հիմնարկութիւնները պաշտպանելու անհրաժեշտութիւնը և խորհուրդ էր տալիս չը յափշտակվել աղմկալի և վտանգաւոր ձեռնարկութիւններով։—Բուլանժէի դրութիւնը բաւական վտանգաւոր է. հնչառութիւնը ծանր է, բայց հնչերակը համարեա կանոնաւոր է։

ՎԻԷՆՆԱ, 3 յուլիսի։ Վիէննայի կայսերական Գէդէլլա պալատում պատրաստութիւններ են տեսնում գերմանական կայսրին սեպտեմբերին ընդունելու համար, որը պէտք է դայ աւստրիական կայսրի և Բուդոլֆ թագաժառանգի հետ որս անելու համար։ Այստեղ ժամանեց Նատալիա թագուհին։ Սերբիական դեսպանը չը դիմաւորեց թագուհուն. բայց կայարանում համակրութեամբ ողջունեց նրան առաւելապէս սլավեանների բաղկացած հասարակութիւնը։

ՓԱՐԻԶ, 3 յուլիսի։ Այստեղ ժամանեց Զէրնօգորեան իշխանը։—Բուլանժէի կեանքին այլ ևս վտանգ չէ սպառնում. տենդն անցաւ։ Մենամարտն այնպէս չը կատարվեցաւ, որպէս լրագիրներն էին պատմում։ Ֆլօկէ յետ քաշվելով, քիչ էր մնում ընկնէր. վերկենալիս, նա բարձրացրեց իր աջ ձեռքը. հէնց այդ րոպէին Բուլանժէ հարուածում էր հակառակորդին կրծքի ձախ մասում և

այդպիսով ինքն դիպաւ Ֆլօկէի սրին։ Այդ արդէն նրանից է երևում, որ վերջը հասցրած է ներքևից վերև։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 4 յուլիսի։ Երէկ երեկոյեան Պետերբուրգ ժամանեցին՝ մեր դեսպանը Բերլինում, կոմս Շուվալով և Պետերբուրգի գերմանական դեսպանը՝ գեներալ Շվէյնից։ «Кронштадск. Вѣстн.», լրագրի տեղեկութիւնների համեմատ Կայսերական «Царевна» նաւը ուղղեց իր ընթացքը դէպի արևելք։

ՄՕՍԿՎԱ, 4 յուլիսի։ Մեծ Իշխան Վլադիմիր Ալէքսանդրովիչ և Մեծ Իշխանուհի Մարիա Պավլօվնա երէկ երեկոյեան ճանապարհ ընկան դէպի Պետերբուրգ։

ՐԻԲԻՆՍԿ, 4 յուլիսի։ Վոլգայում ջուրը սկսում է պակասել. ջուրը 10 արշին էր աւելացել։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ
Յուլիսի 1-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ. .	105	ր. 25	»
Համբուրգի վրա 100 մարկ — . .	51	» 60	»
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	41	» 60	»
Ոսկի — արժէ — . .	8	» 43	»
Մաքսային կուպօններ — . .	168	» —	»
Արծաթ — — — . . .	1	» 33	»
Բօրսային դիսկօնտներ — . .	6%	7¼%	»
Պետակ. բանկ. 5% տոմս 1-ին չրջանի	98	» 87	»
— — — — 2-րդ —	98	» 62	»
— — — — 3-րդ —	98	» 25	»
— — — — 4-րդ —	98	» 50	»
— — — — 5-րդ —	98	» 12	»
— — — — 6-րդ —	—	» —	»
Նոր 4% փոխառութիւն.	82	» 37	»
Արևելեան 5% փոխառութ. 1-ին չրջ.	99	» 62	»
— — 2-րդ —	98	» 75	»
— — 3-րդ —	98	» 75	»
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	271	» 50	»
— երկրորդ —	251	» 75	»
5½% բէնտա	101	» —	»
Ոսկեայ բէնտա	185	» 50	»
Եօթերորդ կոնսօլիդած փոխառութիւն.	158	» —	»
Նոր երկաթուղային բէնտա . . .	99	» —	»
5% գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդ. ընկ.	160	» —	»
Գրաւ. թղ. Ազն. բանկի . . .	97	» 25	»
5½% գրաւական թղթեր Խերսօնի կալուած բանկի.	98	» 50	»
6% գրաւակ. թղ. Խարկովի կալ. բան.	101	» —	»
— — Պոլտավայի— —	101	» —	»
— —Պետ.Տուլսկ.— —	100	» 50	»
— — Կիևի — —	100	» 25	»
— — Մօսկվայի — —	100	» 37	»
— — Բեսարաբ. Տամբ.—	100	» 50	»
— — Նիժ. Սամար. —	101	» —	»
— — Վիլնայի —	100	» 75	»
— — Թիֆլիսի—27 և 43 տ. —	—	» —	»
— —Քութայիսի-18 և 43 տ. —	—	» —	»
Վոլժսկо-Կամսկի բանկի ակցիաները	720	» —	»
Ռուսաց երկաթուղիների գլխաւ. ընկ.	254	» —	»
Բիբինսկ-Բոլոգօվի ընկ.	79	» 25	»
Ս. Պետերբուրգի քաղաքային օբլիգացիաներ.	93	» 50	»
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ .	94	» 25	»
Նդէս / — — .	93	» 62	»
Թիֆլիսի քաղաք. կրեդ. ընկ. օ .	—	» —	»

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը հանդարտ է։

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Societa Generale italiana di Navigazione.

117 ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՄԵԾ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐ ՈՒՆԵՑՈՂ.

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կանոնաւոր երթևեկութիւն Բաթումի և Եւրոպայի, Աֆրիկայի, Ասիայի ու Ամերիկայի բոլոր գլխաւոր նաւահանգիստների մէջ։ Շոգենաւերը Բաթումից դուրս են գալիս կանոնաւորապէս ամեն շաբաթ։

1,500 տոննա ունեցող շոգենաւերը Բաթումից դուրս են գալիս ամեն երեքշաբթի օր դէպի Անատոլիայի բոլոր գծերը և Կ. Պոլիս։

Բոլոր տեղեկութիւնների մասին (թէ ճանապարհորդների և թէ ապրանքների մասին) դիմել ընկերութեան գործակալ Ի. Է. ՉԷՐՐՈՒՏԻՆ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—Գոլովինսկի պրոսպ. № 34 և ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—Իշխ. Գուրիէլիի տանը։

4—40

Въ редакціи газеты „МШАКЪ“ продаются слѣдующія брошюры: 1) „Экономич. Положеніе Турецкихъ Армянъ“, публич. лекція Д—ра Г. Арцруни, перев. съ арм. А. Аракелянца. Цѣна 25 к. 2) Die Oekonomische Lage der Armenier in der Türkei, ein öffentl. Vortrag von Dr. Grigor Arzruni, übersetzt von A. Amirchanjanz. Preis 25 k. 3) Die Hungersnoth in Türkisch-Armenien, ein Vortrag von Dr. Grigor Arzruni, übersetzt von Amirchanjanz. Preis 20 kop.

Иногородные, желающіе получить брошюры, благоволятъ присылать по 30 коп. почтовыми марками, за каждую брошюру.

Адресъ. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ“, или Tiflis, Redaction „Mschak“. (Ե)

Մարմնի մասերը, մանաւանդ ոտների մատները փտելուց պահպանող փոշի

ԳԱԼՄԱՆԻՆ

ծախվում է դեղատներում և դրոգիստների մօտ Եւրոպայի նշանաւոր քաղաքներում և կայսրութեան բոլոր քաղաքներում։ ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏ գտնվում է ՎԱՐՇԱՎԱՅՈՒՄ, հնարողի, դեղատան տիրոջ, ֆարմացիայի մագիստր Վ. ԿԱՐՊԻՆՍԿՈՒ մօտ, Էլեկտորալնայա փողոց, № 39. Գալմանինի մեծ արկղը արժէ Վարշավայում 50 կ., փոքրը 30 կոպ.

ՊԵՏՔ Է ՉԳՈՒՇԱՆԱԼ ԿԵՂԾՈՒՄՆԵՐԻՑ

և պահանջել, որ իւրաքանչիւր արկղը կրէր փոշու գործածութեան բացատրութիւնը և ֆարիզի ցուցահանդիսի մեդալները։

7—10 (Ե)

ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԻ

„ՃԱԿԱՏԻ ԳՐՈՒԱԾՔԸ ՉԷ ՉՆՉՎԵԼ“

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՉՐՈՅՑ

Գինը 40 կոպէկ

Դիմել. Шуша, Аршаку Туманянцу. 1—5

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

(Թիֆլիս, Լաբօրատօրնայա փողոց, № 11)

Ցանկացողը, ունենալ իրանց առևտրական գործերի համար, անցեալ յունիս ամսում ուսման ընթացքը աւարտած ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐ, թող բարեհաճեն դիմել կուրսերի հիմնողին, Ս. Մանուէլեանցին։ Աւարտողները ստացել են մասնագիտական առևտրական կրթութիւն, կովկասի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի հաստատված ծրագրի համեմատ, և ունեն օրինաւոր ատեստատներ։

Ընդունելութիւնները սկսվելու են սեպտեմբերի 15-ից։ Կուրսերի ծրագիրը և կանոնները կարելի է ստանալ ձրիապէս եղբ. Յովհաննէսների բանկային գրասենեակում և կուրսերի հիմնողի բնակարանում։ Օտարաքաղաքացիք դիմում են՝ Тифлисъ, учредителю курсовъ С. П. Мануэльянцу.

1—5 (Ե. Շ.)

ԵՐԴՈՒԵԱԼ ՀԱՒԱՏԱՐՄԱՏԱՐ

ՄԱՏԹԷՈՍ Ա. ԱԽՈՒՄԵԱՆՑ

Ընդունում է տառաւօտեան 8 ժամից մինչև 10-ը և երեկոյեան 4-ից մինչև 8-ը։ Գոլովինսկի, տ. Դոբրժանսկի։

1—3

ԿԱՊԱԼՈՎ

տրվում են ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ գտնվող „ԶԱՐԱՖԻ“ և „ԶՈՒԼՖԻ“ քարավանսարները։ Պայմանների մասին հարցնել Թիֆլիսում Դվօրցովայա փողոցի վրա գտնվող ԴԱԼԱՄԲՕՎԻ մագազինում և Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԵԱՆ ապահովութեան ընկերութեան գործակալութեան մէջ։

2—15

Խոնարհաբար խնդրում եմ այն յարգելի անձանց, որոնք իմ հանգուցեալ ամուսին ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆԻ

„ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ“

գրքի համար բաժանորդներ գտնելու նեղութիւնը յանձն էին առել, բարեհաճեն ուղարկել ինձ բաժանորդագիրները, և դրամը, որպէս զի կարող լինենք տպագրելու բաժանորդաց աղդերը, որովհետև արդէն տպագրութիւնը աւարտվում է։ Հասցէս. Тифлисъ. Шушаникъ Араратянъ, Ѳоминая ул. № 15 д. Давришева.

Այրի Շուշանիկ Արարատեանց

2—3

ՊԵՏԻԳՕՐՍԿՈՒՄ այս տարի բացվելի ԹԷԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ հոգաբարձութիւնը հրաւիրում է այդ դպրոցի համար մի ՈՒՍՈՒՑԻՉ, որ հմուտ լինի հայոց լեզուին և մասամբ ռուսերէնին։ Ցանկացողները թող շտապեն իրանց պայմանները յայտնել այս հասցէով՝ Пятигорскъ. Багдасару Ходжаеву. 1—3

Պարապելով ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՈՎ, խնդրում եմ այդ հարցի հետ ծանօթ անձերին յայտնել ինձ թէ ինչ ձեռագիր կամ տպած աղբիւրներ և հետազօտութիւններ (ամբողջ գրքեր թէ փոքրիկ յօդուածներ պարբերական թերթերի մէջ, եւրոպական թէ ասիական լեզուներով, թարգմանութիւն թէ ինքնուրոյն) յայտնի են նրանց այդ հայ գաղթականների մասին։ Հասցէս՝ Тифлисъ, Сергіевская ул., իսկ սեպտեմբերին Վարշավայի համալսարան։

Ս. Լիսիցեանց

4—10

ԳՈՐԾԱՐԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ, ՄԻՆԵՐԱԼԱԿԱՆ, ՄՐԳԱՑԻՆ ԵՒ ԳԱԶԱՑԻՆ ՋՐԵՐԻ

Մ. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆՑԻ

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ

(Ցերկօվնայա փողոցում, Կոնստանտինօվի տան կից, որտեղ գտնվում է Լօբկо և ընկ. տպարանը)

Պատիւ ունեմ յայտնելու պ.պ. բժիշկներին և յարգելի հասարակութեանը որ ես նորից վերա նորոգեցի և նշանաւոր կերպով ընդարձակեցի իմ գործարանս, աշխատելով բաւականացնել ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ բոլոր ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԻՆ, ջրերի պատրաստութեան վերաբերմամբ։

Գործարանի կառավարութիւնը ես յանձնեցի ՖԱՐՄԱՑԻԱՑԻ մի ՊՐՕՎԻԶՈՐԻ, որ փորձառութիւն է ստացել Ռուսաստանի մայրաքաղաքներում։ Գործարանն ունի ամենանոր ձևի մեքենաներ, նոյնպէս և ՋԻՎԻՆԻ հռչակաւոր ՖԻԼՏՐը, որը միակ է, որ աջողութեամբ մաքրում է ջրերը կապարից, կրից, երկաթից, օրգանական, միներալական մասնիկներից ու աղերից և դերազանցում է բոլոր միւս ֆիլտրներից իր մեքենայական և քիմիական գործողութեամբ։

Պրօվիզորը մշտապէս գտնվում է և անձամբ պարապում է իմ գործարանում։ Շնորհով այն օժանդակ միջոցների, որ տալիս է գիտութիւնը անալիտիական քիմիայի ճիւղում, այսուհետև իմ գործարանում կը պատրաստվեն, բացի զէլտէրեան, մրգային և գազային ջրերից, բոլոր ՄԻՆԵՐԱԼԱԿԱՆ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՋՐԵՐը, ինչպէս օրինակ՝ Վիչիի, Էմսի, Կարլսբադի, Մարիէնբադի ջրերը, լուծողական ջրերը բոլոր յայտնի աղբիւրների և այլն, հետևելով յայտնի հետազօտողների տուած կանոններին։ Արուեստական միներալական ջրերը, որոնք այժմ խորհուրդ են տալիս ընդունել հռչակաւոր բժիշկները, կարող են ոչ թէ միայն փոխարինել բնական ջրերին, բայց և ունեն մի քանի դերազանցութիւններ. նրանք կարող են միշտ թարմ դրութեան մէջ ձեռք բերվել, մի և նոյն ժամանակ պարունակելով իրանց մէջ ածխաթթու դաղերի աւելի մեծ քանակութիւն, այդպիսով աւելի ախորժելի դառնալով խմելու համար և աւելի շուտ ներդործելով հիւանդ կազմուածքի վրա։

Աւելորդ չեմ համարում ասել որ ես միշտ աշխատում եմ պահել գործարանս կատարեալ մաքրութեան մէջ և վերաբերվել դէպի գործս ամենամեծ ճշդութեամբ և բարեխղճութեամբ, որի մասին յարգելի հասարակութիւնը կարող է համոզվել անձամբ այցելելով գործարանս ամեն ժամանակ։

Ցարաձայնութիւններից խուսափելու համար, խնդարհաբար խնդրում եմ իմ ջրերի գործածողներին պահանջել որ իմ բոլոր արդիւնքները կրեն իմ ֆիրմայի նշանակը, քանի որ ուրիշ գործարաններ կարող են ի չար գործածել հասարակութեան հաւատարմութիւնը։

Մ. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆՑ 27—50 (Ե)

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐԱՑ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՈՒՄ նորեկների քննութիւնները և աշակերտների վերաքննութիւնները կը լինեն օգոստոսի 26-ին և 27-ին։ Առաջին դասատուն մտնողներից պահանջվում է, որ նրանք իմանան տարրական ուսումնարաններում աւանդվող առարկաները։ Նորեկների տարիքը պէտք է լինի ոչ պակաս քան 13½ և ոչ աւել քան 18 տարեկան և մի և նոյն ժամանակ ամուր կազմուածք պէտք է ունենան, խնդիրքները դօկումէնտների հետ (կոնսիստօրիայից տուած մէտրիկական վկայական և ծաղիկ կտրելու վկայական) ընդունվում են ուսումնարանի գրասենեակում յուլիսի 1-ից մինչև 15-ը և օգոստոսի 22-ից մինչև 26, ամեն օր առաւօտեան 10-ից մինչև 12 ժամը։

3—3

ՄՕԶԴՕԿԻ հայոց երկսեռ դպրոցներին հարկաւոր է մի ՈՒՍՈՒՑԻՉ հայոց լեզուի և առարկաների համար, շաբաթական 24—26 դասով, տարեկան 600 բուբլի վարձատրութեամբ։ Ուսուցիչը կը ստանայ ճանապարհածախս, սենեակ, ծառայ, վառելափայտ և լուսաւորութիւն։ Պահանջվում է օրինաւոր վկայական։

Ցանկացողները պէտք է դիմեն կամ անձամբ կամ նամակով Մօզդօկի հայոց երկսեռ դպրոցների հոգաբարձութեան։

1—3 Հոգաբարձու Յով. ԳԱՆԶՈՒՄԵԱՆՑ

Քաղաքային արհեստանոցում աւարտած մի ՎԱՐԺՈՒՀԻ կամենում է հայոց ուսումնարաններում դասեր ունենալ ԿԱՐԻՑ ԵՒ ՁԵՌԱԳՈՐԾԻՑ, պայմանների մասին հարցնել „Մշակի“ խմբագրութեանը։

3—3

Дозволено цензурою, Тифлисъ 4 Іюля 1888 г. Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.